

महर्षि

ॐ ईश्वर

५००

म

५

प्रवित्तमेष

पद्मनाभ्युना सहस्रसंज्ञा

धरसंज्ञा चंद्रसिंधव

“आदी जेस तेनी पुष्पाधीनुं.”

दुःख ज्ञान.

महेत ज्जनिपर के वषा, नृप शुभ आहमज्जनि,
धरसंज्ञा नृप रत्नेहि जनि, पायो कव्य ज्ञान.

अभिलाषा

मामानी हमेली मध्ये पु० श्री० ज्ञान ५०० मे०

कथनी विमिष्टेना प्रसमा.

रत्नकोटवाल जंजाराजे छात्र.

म

सन १८८१

मूल ०-१-०

१

સગ્ગજન સમોગમેચ્છુ દયાળુ મોરારુ દેશાઈ.
લીંમડી ઐંગ્લો વર્નાક્યુલર સ્કૂલના હેડમાસ્ટર.

સાહેબ આપ, છંદ મનહર.

સુશિળવા શાન્ત શાણા સગ્ગજન સ્નહાભિલાષી
પરમે વાંચિત પુરા વિનયી વિવેકીછો,
હાથ વિનોદી વિદ્યા વિલાષી મતિ માન આપે
માયાળુ સુગ્ગળ ગુણી ગ્રાહક વિશેકી છો;
મારા હિતકારી સુવિચારી સદાચારી શૂરા
પુરા પુની વા પવિત્ર ન્યાય પક્ષે ટેકી છો,
આદી કારણે આ ભેટ વિના પરવાનગીની
*કાવ્ય કલોલે કરેલી મારી તે સ્વિકારશો.

૧

કર્તા.

*આલતા માસની તા. ૧૨ મીની રાત્રે અત્રેની ઐંગ્લો
વરનાક્યુલર સ્કૂલના હેડ માસ્ટરને ત્યાં હું ગયેલો ત્રે ટાણે
વાતમાં વાત આલતા આ કાવ્ય કલોલ અંગેની મને તે-
મતાથી કૃષ્ણએક થયેલી સૂચનાએ કરી આ ઓપડી અત્રે
આલમને નજર થઈ છે. તેમ નારદોષ સંગાર અંગેના
આએ મારા રચી કાઢેલ ભાગે હું મને પોતાને બીજાની
પેઠે સડેલો સંગાર લખવાની સંધીથી કેટલેક દરજે દુરો
પડેલો સમજું છું. ને આમાં હુંડા ઉતરી જોનારને પણ
તેમજ જણાયે.

આહીની ઐંગ્લો વરનાક્યુલર સ્કૂલના બીજા આસિસ્ટન્ટ
ભાઈશંકર વિશ્વનાથથી માગેલ કેટલીક બીનાં આને મ
સંવેળા આવી લાગવાથી હું તેમનો પાડ માનું છું. વ.
તા. ૧૮-૭-૮૧)

કાવ્ય કલોલ. “છંદ મનહર.”

“નવલખા મહેલ” નવ નવિ નાની મોટી રંગીન ઘેરંગી રૂડી
 મનહર હવેલિયો હારાનાર રાત્રે છે,
 જાણે ના સજ્જલ હોય રૂડા સાણુગાર સાજ
 એકા સમુદાયે છબિ છબિલી સમાજે છે;
 એક એકથી સવાઈ થવા સરસાઈ નાજ
 ચડી તરતિય ટોચે ટેકમાં ચિરાજે છે,
 પૂછતી ન હોય જાણે આપ આપે અન્યો અન્ય
 અવરતે આપની સુંદીરતા શી છાત્રે છે. ૧
 છાત્રે છે સુંદીર છેલાં મહેલ વા મહેલાત માળ
 નવિન નક્શીદાર ઝળખાટ ઝાંઝે છે,
 લીલા પીળા ધોળા રાતા વિવીધ ભાતિ બુવન
 સદન શોભાની સીમા સાણુગાર સાત્રે છે;
 છાત્રે છે કો એકમાં આતુરી કરી વંડી છાત્રે
 પાંચ રૂપ અંબર અવાસ આગે રાત્રે છે,
 છાત્રે છે કો મહેલ દ્વાર બારી બારણા ઝરૂંબે
 આગઠાની સજ્જ શોભા સારવા મુદાત્રે છે.

“વિષ્ણુધાત” કૃષ્ણ દરબાર શોભા સમીસાર સૌદર્યતા
 છતાં સહોદરનાં સદન સુરે ભાષતા,
 તાલમાં ત્રિકમજ સજ્જ સજ્જે પોતે સાર
 સાર કેવા શેવકની હશે કો સ્થળે છતાં;
 કૃષ્ણ ભંડારી પ્યારી લખમીજ મુઘા સાથ
 નાથકો મિત્ર મંદીર જવાની ધારી વૃતા,
 અમરાપુરથી આપે કઈલાય કે શુ કેયે
 ગયા હરી મળું રોકાવું શાને વૃથા. ૨

“આમની શાભા.” રાત્રે છે રોશની રૂડી કાનસની હાર રૂપે
 મોરે વા હરામી ડગ દેખી દીલ દાઝી છે,
 પૂરમાં પ્રભાદ પેખી પ્રદીપ આ દીપ માણી
 હંસ રૂપ સજ્જન સદૃશ સ્નેહે રાત્રે છે;
 રાત્રે છે સ્વરગ શાભા રોશનીની રોનકમાં
 પૂરજનતાં રંગી બે રંગી મોલ આત્રે છે,
 પ્રતિબીંબ પેખતા નવિન રૂપ ઓળા તેનાં
 અવની આભાપ લીલો રાતો પીજો રાત્રે છે. ૩
 અંધર અવની જાણે ઓઢી આવી પૂર વાસ
 ક્યાસેના કળાય ગતીવંત ગુમ થાવે છે,
 રેન રમણીક રૂપે નવ યોવનાસુ બની
 દીપ પતી ભિટવા પતંગ રૂપે આવે છે;
 આમ વરણી આ કાળી કામનીને વશ કંથ
 કે શું? કંથ વશ કામની પરોઢે જાવે છે,
 અરણોદયે ઉજાસ બબકતો દીસે બાપ
 નગરી શાભાવી અચરતી ઉપજાવે છે. ૪

અરિયાત અંત ધરી હરીકાંઈથી હુલાંપે
 વર્ધકુંડ મુકી વળ્યો જવા કઈલાખમાં,
 જોયું કઈલાખ તો ન શિવ ઉમિયા સદન
 બૂવન તપાસ્યા દેવ દેવિ કો ન વાસમાં;
 સહસ્ત્ર રૂપિ અઘ્યાસિ આશ્રમે ન એકો દીકા
 ઈદરા પુરી ન ઈંદ્ર પોતિકા અવાસમાં,
 ૧ કોણ હેતુ પળ્યા પરમ પવિત્ર પુની
 ૨ ને લાવે શોધ નાવે કર્યું ક્યાસ? ૫

“બળરની ધામધુમ” ઉપજવે અચરતી સુંદરી બળર અતી

છતી છોલે છાજતી બળર તેજી છતમાં,

વટમાં વણીકે જન વણજ વેપાર કરે

ધડે શોની કુંસાર લુહાર ઘાટ ઝટમાં;

શોની સોનાનાં સૂગાર ધાતુ પાતરો કુંસાર

લુહાર બહોળા ઘાટ ધડે છે ઉલટમાં,

રણુકાર ઝણુકાર ઠણુકાર થાયે બહુ

વીધ વીધ માલની અપતી આઝી ઠઠમાં. ૫

ઠઠમાંહીં ઠારોઠાર ફેરીઆ ફેરે બળર

મળે મિષ્ટ મેવા મન માન્યા માલ છતમાં,

છોળે નાણાવટી દ્વાર મેળવાયે નાણા મેળ

મનમાન્યું વવરાયે વિત્ત વધ ઘટમાં;

ઘટમાં ઘટાય ઘાટ માલ જથાબંધ જહાં

મળે મન માન્યા દામ દોકડા ઝપટમાં,

નુનતા શી કહે તહા! જહા નૂર વિતા નીમ

નીશ દીન નરનાર મળે વધ વટમાં. ૬

નાવે કશ્યું ક્યાસમાં અવાસમાં ન એકા જોઈ

જોઈ દેવલોક આમ ઉપડ્યા અચાનકે,

ઊરમાં વિચારતાંય વિગત ના સુત્રે કશી

આંખે ચાલી આવ્યો પોતે બૂ લોકમાં ચાનકે;

ચાનકે મોદશ ચિત્ત શોધવા અતુરબુજ

દેશ વા વિદેશ ફળ્યો ચાતુરીથી ચાનકે,

મુળવા મહેશ મહી મધ્યામાં ન મુકી મણા. ૭

આ આવી પુગ્યો આપે તે અચા

કૈક નરે વૉર્ધા નૂર ખરચીને નવ નવા
 કાપડ વિવીધ કીનખાખ કાંજી મસર,
 કૈક નરે વૉર્ધા નૂર ખરચીને મોંઘા માલ
 ખાંડ સાકર ને તાજી ઘરાંજી ધી ભર્યું;
 દાણા નાં દલાલે, દાણા મોંઘી રશ કથ ગંધ
 મરી મથાજાને વૉર્ધા જાણે ભાગ્યજ ભાગ્યું,
 ગાદી બેઠા તકે આમ મન ગમ્યા મોંઘા માલ
 જરે આશિ પુરજને વગે પડતું ભર્યું. ૭

સુખડિયે કીધાં સાર પકવાન પ્રેમ આણી
 ખાજાં ખુરમાં જલેખી આદી જાતિ સાતનાં,
 દોશી વાણિયે દુકાન ખોલિ ખુલે દાર આશી
 કાપડ ગોઠવ્યા બહુ જાતી જાત ભાતનાં;
 જળ હળતા જરે કળસ કીમતી કાજી
 કંસારે કરેલ ધાતુ પાત જાત જાતનાં,
 કારીગરે કરોડ પ્રકાર કારીગરી કરી
 કોડથી કરેલ રૂડા નમુનાં નિરાંતનાં. ૮

દેવનાં દુહંભિ નાદ દ્વની આહા! ધાય આશી
 દેવ મળી આત્મા હોય આહી એમ કાવેછે,
 વિચરી વિચિત્ર લીલા શાભા ખાગની થી આહા!
 દેવે આવી કીધો વાસો શકે! હાં સુહાવે છે;
 જોવું જાતે જીગતી ને જોગવી થી જોગવાઈ *
 વિવીધ વધાઈ વાજાં રશિક વજાવે છે,
 કારણ કળાય નહીં વિજઈ આવા ને વાજાં
 કારમા કલોજમાં શું! કોણ હેતુ કાવે છે.

તારકશિખો એ તાર તોરા પાધ પેચદારી
 નકશીદાર સુવરણનાં સણગારિયા,
 રંગરેન્જે રંગીન ખેરંગી રૂડા કરી રંગ
 અવલથી કીમતી અંબરને ચડાવિયા;
 પટ ભૂષણ પ્રકાર કહુ કોણ પેર કથી
 જગમાં ન જડે જોડ રૂડે રચાવિયા,
 પૂરમાં પ્રમોદે પૂરજને પેલ પેરવીથી
 ભાત ભાતિ નંગ પોતિકા થકા રખાવિયા. ૯
 અતરિ રંગાઠિયોને ભાવસારે ભાવ આણી
 ભાત ભાતિનાં ભરેલ માલ મન માનતા,
 માન તાન દેતા દામ મગરે મન માંધા
 ખરીદી અપતે નાં આરામ લેશ પામતા;
 પામતાય પુરા દાંમ વિનાં દરકાર જાણે
 ધરાકોને ઘાટા તાણી કોઢે કોરે ધાંમતા,
 ધાંમતા ધડીન પગ વાળી બેશે શાન્તતાથી
 ધ્રુમતા આનંદે ઘ્રાક જોઈ હાટે જામતા. ૧૦

“દાજી રાજની વાડી” શોભા રણીયામણાં શી! રમણીક લાગેઆહા
 બાગે આવી સૌંદર્યતા સૃષ્ટિની સમાણી શું!
 વન ઉપવન શોભા કહુ કથી કોણ પેર
 વિવીધ સુ વૃક્ષ વેલા વેલિયો સુહાણી શું!
 પૂરપ લતા ફાલી નવ પક્ષવ વનસ્પતિ જ્યાં
 છતી છતમાં છે જોતાં છોળથી છવાણી શું!
 સૂર બાગ સમી શોભા રાજ બાગની હાં! બની
 જે અદારે વનસ્પતિ ખીલિ વખાણી શું. ૫

જામતા જનાદી લૈ કો સેવા રંગ જુજવાને
 ઘોળા રાતા લીલા પીળા ઘોળવા સુ ધામને,
 ગોરમટી ગોરી ઘોળી પીળીને પલાળી પૂર
 ઘોળ્યા બહુ ધામ એમ શોભાવા શું ! ગામને;
 દાંમ દઈ રોક થોક લોકનાં અથાગ આપે
 ગાદી બેઠાની ખુશાલીમાં સુધારે ધામને,
 ગરીબે જે ગાંઠ કરી મળેલો ગરથ જુજ
 બહાલથી વટાવ્યો મોજ માલવા સહામણે. ૧૧

દોશીની કુકાને દઈ દામ લેતા લુગડાં કો
 રંગાટીને તહાં નાખી લુગડાં રંગાવતા,
 તોરા તાર તેવડવા નાખી કોઈ કોડે કરી
 કપડાં કીમતી સઈ કને શીવડાવતાં;
 સોની હાંટે હરદમ સહુકાર લોક નીજ
 ભાગ્યા દુટ્ટા મેલા ઘાટ વગે સમરાવતા,
 કુંગાલકાં ધરી કોડ કપડાં શીવાઈ ઘોઈ
 ખુશાલીમાં બણી હણી હાંશે કામે આવતા. ૧૨

આંખા આમલી અનાર અંબ તર આવળનાં
 બાવળ બિરડી બ્રુક્યાં ખુંડે ઝાઝા ઝાડ બ્યાં,
 વેલા દ્રાક્ષ આદી અમર વેલી વિશેષ ફાલી
 ચંપો જાઈ જુઘને ચંબેલી ફુલ ફાલ બ્યાં;
 નદી નાળાં ઝરણાદી ઝાઝા ગાળા ગોતરમાં
 બાગ સમીપનાં દેરાં બેવા જેવો તાલ બ્યાં,
 વિજઈ વધાઈ વાળે વિશેષ વધાવા બહાલ
 રંગીન ખેરંગી શાભા સદન સુ બાગમાં.

કમાણી કંગાલને મજૂર રોજદારને ને
 છૂહારી સુથાર મોચી દરજી કુંભારને,
 સરાણીઆ સાર કાળુ રૂડા કલિંગારને ને
 બેનારા ભંગાઈ ઘાટ સંધારા કંસારને;
 દાંત ફોડા ચુડીગર વળી મણીયારને ને
 ડબ્બગર મુંઝાં ધોળી હજમ અપારને,
 ભાડબુજ ભાટિયા વસાણું વચનારને ને
 કમાણી કળાય એવા બહુ ધંધા દારને. ૧૩

“દરબારમાં રચના” લખ્ખમી ભંડારને કોઠાર સિધ્ધા સામાનના
 કૂચેર ભંડારી સમા ભંડારી તો ભાળિયે,
 નવનીધિ અષ્ટસીધિ સદને સદા સુદાય
 લીલા લહેર વાશો ત્યાં શી નુતતા નિહાળીયે;
 શિવની આપી સમર્થિ લખ્ખમી આપે અધિષ્ઠ
 સાનું કુળતા સરવ પ્રકારે સંભાળિયે,
 ભાળિયે ભૂવન ભવ્ય વૈભવ સુમન માતા
 રાજ રીતમાં નમાણા વિવેકે વિચારિયે. ૧૪

બાગ પાવત્ર પુની પેખતા પમાય પ્યાર
 પ્યારમાં પ્રમોદ કશ્યો આજ દેવ લોકને,
 આનંદ ઉત્સાહ આહા! વાવોથી વડો વિશ્વક
 પેખી શાભા શિમા કરે હર્ષ હરે શોકને;
 સ્વભાવિક સૌંદર્યતા રાજ બાગે સજી સાર
 અલોકિક વાટિકા લભવવા આશોકને,
 ભોવું જઈ જાતે કશી જુગતી જણાય ભોતાં
 આનંદ ઉત્સાહ આ શો રૂડો દેવ લોકને. ૭

સાદરે સનમાન માન મોજ મન મોટપથી
 આદરાવકાર પ્યાર પ્રીતથી પ્રમાણીયે,
 જાણીયે જરૂર જશ જો ગયેયે જુગતથી
 ઉદાર કંજુસ પુછ પરશે પિછાનિયે;
 પીછાની પડે પ્રસંગ સાલસ વાતો છડાઈ
 વડાઈ વિવેક વાત વિગતેથી જાણીયે,
 જાણીએ જરૂર રાજ તણી રૂડી રાજવટ
 પ્રસંગ પડે ઉદારતાઈથી વખાણીયે.

૧૫

દયા દરબાર દાર સુધડતા સાચવટ
 વિશેષે સુ વિવેકાઈ વસી વગે બહાલમાં,
 બહાલમાં વિનયતા શુવિત્ત વિનાતે વડેથી
 વવરાય ગાદી ખસવા તકેજ તાલમાં;
 તાલમાં અપાય રૂડા ઉતારા આદર થકી
 હીકાક શોભા સણગારી મોલ માળમાં,
 ભાળમાં ભરશાદાર ભલાભલા જન હથુ
 કમી ન કચાઈ કામ લેવાયે સંભાળમાં.

૧૬

મહીધરને મહેશ દેવ દેવિયો રૂપેશ
 ઇંદરાદી આહી હા ! ઉત્સાહિ હોશે આબ્યા શું !,
 પ્રકૃલિત નવ પદ્મવ આ દસે વનસ્પતિ
 સૃષ્ટિ સૌંદર્યતા બધી સાથે હોશે લાબ્યા શું !;
 આનંદી આપે આભાષ જળ હળ તો પ્રકાશ
 કલ્પના એ થાયે આસ સ્વર્ગ શાં સુહાવ્ય શું !,
 અમરાપુરથી આહી સંચરી સુંદરતાઈ
 સિંચા સુધા તર વેલાવેલી સરજબ્યા શું !.

હાજરે હમેશ રે' હરેક દામ હરે દમ
 ખરણા ગતની પુરી પાડવા સુ કામના,
 કામના મનુષ્ય કાજી ગોઠતાં સુ ગોઠવિયા
 પાડવા ગરજ પુરી રોજદાર દામના;
 મનગમી મોજ રોજ હાજ્ય વિનોદની વાત
 ખ્યાતવંત લોક કે બરાયા ગામ ગામના,
 મંડપ રચના કરી મન ગમી મનહર
 રમણીક રચના અકલ કરે કામ ના.

૧૭

કામનીઓ કરે નાચ થઈ રથો થનનાઠ
 સોભતો સમાજ ખેડા ભૂપતી સિંહાસને,
 કનક સુંગારી મોહકારી કારી મંડપની
 સુંદીરતા મારી શાભાકારી કીધી આસને;
 આસને યોગરદમ ચિત્ત ચોર ચિત્રકાશ
 ખુરશીઓ ઢાળી ખાશી શાભાવે યો પાસને,
 બુટા કીનખાખી પેચદારી બાંધિયા ઉલેચ
 સૌદર્યના ખેશ ઉપજવે દેહ હુલાવને.

૧૮

સરજનવ્યા સિંચો સુધા કૃપ્યા કૃળ કાલ્યા કાલ
 રશકશ ભર્યા મીઠા વિચીત્ર પ્રકારનાં,
 વરણી શું કહું વૃક્ષ ભાતી વનસપતીની
 ખુરશીઓ ફેલાઈ ફોર જાદે સુખકાર ગ્યાં;
 હુંમે ખુમે કુક્યા ઝાઝા ખુલે વૃક્ષ પેલા પેલી
 કૃળ દ્રાક્ષ તરબુચ મેવા તરેવારનાં,
 શોરને બકોર ઝાઝા થાયે મીઠા મનહરા
 ગો સુક કોયલ પશુ પંખી અપારનાં.

૯

લીલા પીળા ઘોળા રાતા રાજતા કુમતા ફરે
 કુમરો વા રંગીન બે રંગી રૂડી હાંડી છે,
 તદ્દર્ભરિ ગોઠવ્યા તગતા તરતિબ શાભે
 ચિત્રકાર કૃતિમ અકુળ કોમાં વાડી છે;
 હુંબે કુંબે ફળ ફુલ નીર નોક ન્યારી કીધી
 વિચિત્ર પ્રકાર વ્રક્ષ વેલા વેલી ઝાડી છે,
 મોર પોપટ કોયલ ગક્ષી જાતી બેઠા શાભે
 વળી-કો કો સ્થળે ચિત્ર કાઢ્યા નર નારીછે. ૧૯
 નારીકો સુંદીર આર પેરો ચિત્ત ચોર ચાર
 કરતી કટાક્ષ વાક વદતી સુ જ્હાલથી,
 મોહિની રૂપે મનુષ્ય મન લલચાયા જાણે
 સજ્જ સણુગાર મલપતી દીસે માલતી;
 માલતી મદન મદ ભરી બાળા રૂપે કુંક
 યુવના વયમાં વામા હંસ ચાલ ચાલતી,
 જાણેનાં જરે વારાંગના ભિર કરતી એ
 મંડપમાં આવી કોએ આપે મ્હાય આલતી. ૨૦

ટહુટહુ કરે મોર બાલેછે બપૈયા બાલ
 શાર શાં સારસ કરે કોયલ પીઉ પીઉ,
 પ્રેમ બર્ધા ભરે ચક્ર કાયમરે કબ્જતરે
 એકદી મળેલ કરે ચક્રિયો ચીઉં ચીઉં;
 મુડા સાથમાં સકાય ખીશકાલી કાલી ખાય
 ફળ ફુલ ફાલ કરે કાખરે કીઉં કીઉં,
 વર્ણવું શું વાત વિસતાર થાય વર્ણવતાં
 કોકીલ કરે કલોલ વન વિસ્તરી રહ્યું.

આજતી સહાય જ્યાં થાય નાટા રંગ નાચ

વિવિધ પ્રકારનાં વાજાંત્ર નાદ વાજેછે,

સ્વરદ્વની કોયલ કોકીલ સ્વરી કામજની

નેકુર સતાર તાર ગાનતાને ગાજે છે;

ગાજેછે ગનકા ગીત ઝીકમાં ઝીકમ ઝીક

તનનમ તનનમ સરોદો અવાજે છે,

નગારા નીશાન ડુંકા દડીકુંમ દડીકુંમ

ત્રાંસા ત્રંબાણુ સ્થાણાઈ પડધંમ વાગેછે. ૨૧

વાગે પડધંમ સાથ પડી ધુંમ રામઢોલ

ઢ્યુક ઢ્યુક થાય ઢોલ નાદ સામટા.

સામટા મળી સુજશ ગાય ચારણુને બાટ

માગણુ બવાયા ભાંડ ઢાઢી લંઘા સામટા;

સામટો સજ્જન સમુદાય મળ્યો મંડપમાં

કવિ શીરપાવ પાઘ શેલાં સાલ પામતા,

પામતા પંડિત સનમાન માન મહાજનો

ગુણીયલ ગુણુ ગાન ગોષ્ઠિ ચલાવતા. ૨૨

રહુંવન વિસ્તરી તે લખવી ન જાયે લીલા

લાંલા લહેરે કીધો વાસો વિવેકે વિચારીને,

ધારી ધામ જોતા ધીંગા અકલ ન કરે કામ

હાંમ હિકમી હુન્નરી જોતાં જાય હારીને;

શોભા સુખકારી દીસે દીપતાં દેવળ દેરાં

પુર શોભા છેટે રહી નારખી નીહાળીને,

તતપર તેવડમાં તાલમેલ દીસે કરી

નારખી આ શોભા કશી પુછું કોને ધારીને. ૧૧

વિદ્યાના વિલાપી અભિયાસી કળાકારી કાર
 મહંત મતિ મનુષ્ય મસલતી માવતા,
 કશરત કળા કરી કોઈ કોઈ કશી રીતે
 મંડપમાં અતીસથ આનંદ પમાવતા;
 જાડુ એલ જીગતીથી જોગવી જરૂર કોઈ
 અકળ કળાયે અચરતી ઉપજાવતા,
 લાવતા હરેક રીત હાજ્યને વિનોદ વાદ
 બુદ્ધિબળે આપ આપે ચાલાકી બતાવતા. ૨૩
 બતાવતા બહુ શ્રુત શ્રુતિ શ્વતિ પ્રમાણ
 પેરવી કરી કો વેમ વાતને હઠાવતા,
 ભાવતા ભૂપતિ વેણ ભાખી અભિલાષે એવા
 પંડિત પૂરાણી વિદ્યા વારતા સુણાવતા;
 સુણાવતા હાજ્યને સંગાર સરસાઈ કરી
 ચારણુ ભાટ કો કાવ્ય ગાઈ સંભળાવતા,
 રાવળાં મળી કો કાઠી કશુંમાને પાઈ પીઈ
 વાતનાં ગપાટા હાંકી હાંસીથી હસાવતા. ૨૪

“અરિયાત” કોણુ હેતુ કાજ કહેા આનંદી ઉત્સાહ આજે
 રાજે રમણીક શોભા સુંદીરતા સારી છે,
 દેવનાં દુર્દભિ નાદ થાય કોણુ કારણથી
 મનમાં પ્રમોદ પ્રેમ ધારણા શી ધારી છે;
 ધારી છે કો ધીરવંત પધરામણીની પેર
 પ્રેરણા કેકો પવિત્ર પુની હીતકારી છે,
 કારણુ કહાવો કોણુ કાજ ધામ ધુમ
 વાહ ! શી વધામણીની રાજ

વિવિધ પ્રકાર એમ હાથને વિનોદ વાદિ
 આનંદ ઉત્સાહ રાજ મંડપમાં રાજે છે,
 વિચિત્ર લીલા છવાઈ ગાન તાને ગુણતાને
 અતી રમણીક રમ્ય રશિકતા છાન્ને છે;
 વાજાંતનાં નાદે પાદ પ્રહારે વારાંગનાને
 અલોકીક ઓઠ ઉર આનંદ અવાજે છે,
 ગાદી ખેડા તકે નભ વારાંગનાં ઉતરીઆ
 મંડપ શોભાવા શકે સ્વર્ગ શોભા લાન્ને છે. ૨૫
 લાન્નેથી સ્વર્ગ શોભા કૃષ્ણ આદી દેવલોક
 નીરખવા શોભા બહાણે આવ્યા ચિત્ત આહીને,
 ઇંદ્રે મુકી મામ મનમાં મુરાર કીધી એમ
 ગેવું ગુગતી શી જામી જાતો જાત જોઈને;
 શિવ ઊમિયા કેલાપ છોડી આપિયા હુલાપે
 મુણ્ણતાં સંકાડે આપે રૂડી આ વધાઈને,
 અનુમાન માંન આવે શોભા શેષ સરિ ખાના
 એક જીવહાએ તો કવિ કેમ શકે ગાઈને. ૨૬

“પૂરજન” દાજી રાજજી નરેશ વઢવાણ પૂરપતી
 તપ્ત નશીન થવા સુતથી નારધારી છે,
 સુંગાર મહેશ નેત્ર^{૧૬} માસ અંક સપ્ત સોલ^{૩૭}.
 અશાડવદી બોલે રાજ સત્તા હાથ ધારી છે;
 ખાત દેશ વા વિદેશ થવા નીજ કીરતી સુ
 ગુણ ગ્રહી ખેડા ગાદી હિતકારી છે,
 ગુણ મળી ઉત્સવ સુ કીર્તિ આજે
 એ નગરી સુંગારી છે. ૧૩

“રોશનીપ્રતીસંસા” હવાઈ ઉડેછે આલે હરામી ઉડાવા આંમ

એકા દાશુરાજ ગાદી ન્યાય નીતિ પાળવા,
 ગ્રાડ આદી ટુલખંડી ફડાકા ને ફુટે ફટ
 સત્યતા અવાલે એનો અસત્યતા ખાળવા;
 ટેટા છુટે તાને આએ ન્યાય નીતિ નેક થવા
 ભાં કાંડી છુટે વિખેરી અનીતિ નસાડવા,
 દાશુરાજ તખત નશીન થતા ન્યાઈ નર
 દેવલોક લાગ્યા પુષ્પ વૃષ્ટિ શું ! વર્ષાવવા. ૨૭
 થાય વૃષ્ટિ રાતા લીલા પીળા પુષ્પ જુજુવાની
 મુઝાં હાથ રોશની વધુટતી વિવીધલે,
 થાતા ને અવાલે નાદ જુદ જુદા નવનવા
 દેવનાં ફુદંભિ વાગ્યા શક હાં ! પ્રસિદ્ધ એ;
 અવનતીથી ઊંચે ચડી નમિ ગયે લાગ ભારા
 ખુસાર્જીની ખાશી ભાળ દેતા દીકા શીધ એ,
 માહિતી મહેશ આની દેવ દેવિયોને લેજી
 સાજન મંડળની જાતેથી મળી દીધલે. ૨૮

“ગભારા”—નદ નેહ ધારી ઇંગરેજ આગેવાન આલે
 આસીમ્ટેટ પુલેટીકલ એજન્ટ છે આહીના,
 કેશવરાવ સાહેબ દાના ઉખુટી વા દેખો
 હરદાસ ભાઈ માજી કારભારી જ્યાંહીના
 ગણપતરાવ આવ્યા અવેજી આ એ
 મુખી કારભારી સાથ શાએ બ
 માંગરોળ વા ચિહાર દર
 બાયાત મંડળ—૨૯

ખંભાત દીવાન દીઠા શામળેરાવજી શાણા
 ગુફુ લાલજીને શેક લક્ષ્મિદાસ ખીમજી,
 મનસુખભાઈ અધીપતિ કામરાજી કાળુ
 દલપતરામ ગીરા ગુર્જરી તણા કવિ;
 ભવાળી શંકર ભલા માસ્તરે માને લોક
 દયાળજીભાઈ મિત્ર ચંદની બહુએ મળી,
 ખુશાલીમાં ખાશી દાજીરાજ દરબાર આજે
 ગાદી નશીન થવાથી આનંદ હેલી હતી. ૩૦

“દેવનોઆશીર્વાદ” તપો રાજ તેજ વધુ થાઓ પ્રજા પ્રીતી પાત્ર
 રાજ કાળે વાઘો મશ રૂડા દાજીરાજને,
 સરકારે સનમાન ગુણી જને ગુણ ગાન
 મહાજનથી સુ માન હ્યો કરી સુકાજને;
 સ્વજન એ કારી ભાન ન્યાય વા નીતિનું જ્ઞાન
 વાઘવા વિદ્યે માન શાહિ ગુણ સાજને,
 દીર્ઘાયુષે રોએજ તપો રૂડુ રાજ તેજ
 સદા દાજીરાજ વઢવાણ મહારાજ ને. ૩૧

કુંડળીયો.

“દેવથીથયેલીભેટ” મંડપ મધ્ય કહેવત લખી, ઓપે સંસ્કૃત સાર;
 સાર ગ્રહી સમજી સદા, વરતે સુખી સંસાર.

સુખી સંસાર, સારદા વચન વિલાપી;

કીમતી, ભુવન ભીતે લખી ભાષી.

પતી, દેવ દીધો ઓળખી;

પ મધ્ય કહેવત લખી. ૩૨

સંગતિ મૂવક સ્વાર્થભાવ.

૩૯ મનહર.

કુસંગે કુસંગી થાય સદસંગ સદસંગી
જુદા જન તણે સંગે જુદા નહીં થાય છે,
સાચા જન તણે સંગે સાચા નહીં થાય બેઠા
અસંગીનાં સંગ થકી અસંગી થવાય છે;
જો ! જો ! બાઈ તાડ કેરું આડ તેથી આખા
કળ લેવા આણે તો તે યેઈ જો લેવાય છે,
લેવાય તો કુસંગે હા ! સદસંગી થાય જેમ
તાડ થકી આખા કેરા કળને પમાય છે.
નાઈ ના ! તાડ થકી નહીં આખા કળ પામ
બધે સૂર્ય પૂર્વ પત્તો પશ્ચિમમાં થાયરે,
તેમ કુસંગીનાં સંગે સદસંગી થાય નહીં
ભણે ની ! મથતી કદી રસાતામ અપરે,
જુદા તણે સંગ થકી સાચા તણે સંગ કેરું
જાને સાચા નહીં કદી જુદા થઈ કેરાયરે,
જેમ આખા વાંચે આખા કેરું કળ પામી
નહીં ! નહીં ! તાડ કેરા પદા કરી થાયરે.

સંહરો.

તેમ વણરે રાજા જહાં, સદમુણી પ્ર
તેમ તેવી જુઓ, એ રજાત

